

บทที่ ๓

ลักษณะการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัย

การศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยทั่วไปแล้ว จะต้องศึกษาอย่างกว้างขวางในหลาย ๆ แง่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่การควบคุม ป้องกันและรักษา จากแง่ดังกล่าวต้องใช้เวลาค่าใช้จ่าย และชุมพลังอย่างอื่นอีกมากมาย จึงจะได้ทราบถึง ลักษณะในการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยได้อย่างสมบูรณ์

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาจากข้อมูลในการสำรวจ เรื่อง "การใช้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข แขวงสีพระยา และมหาพฤฒาราม พ.ศ. ๒๕๑๔" จึงทำการศึกษาได้ในขอบเขตจำกัดตามโครงการในบางลักษณะ คือ การปลูกฝีฉีดวัคซีน การปฏิบัติตัวของสตรีก่อนคลอด การคลอด การปฏิบัติตัวหลังคลอด การรักษาพยาบาล และการคุมกำเนิด ซึ่งเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งเกี่ยวกับการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน พร้อมทั้งพิจารณาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัย ปัจจัยที่ได้นำมาพิจารณาได้แก่ ปัจจัยด้านประชากรในแง่ อายุและเพศ ปัจจัยด้านสังคมในแง่ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัว การศึกษา การนับถือศาสนา ปัจจัยด้านเศรษฐกิจในแง่อาชีพกับรายได้

สำหรับการศึกษาในบทนี้ จะได้พิจารณาเฉพาะลักษณะของการปฏิบัติตัวด้านสุขภาพอนามัยโดยทั่วไป ส่วนการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตัวด้านสุขภาพอนามัย จะได้ศึกษาในบทต่อไป

๑. การปลูกฝีฉีดวัคซีน

ข้อมูลในตารางที่ ๒^{๓)} ชี้ให้เห็นว่า เด็กที่อายุต่ำกว่า ๕ ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๑.๓๔ ได้ไปตรวจสุขภาพเด็กดี และรับการปลูกฝีฉีดวัคซีนในแต่ละชนิดมากกว่าร้อยละ ๖๔ ขึ้นไป และเมื่อพิจารณาภูมิคุ้มกันแต่ละชนิดพบว่า เด็กได้รับภูมิคุ้มกัน B.C.G. สูงถึงร้อยละ ๗๑.๐๗ รองลงมาได้แก่ D.P.T. และ Small pox ซึ่งมีร้อยละ ๖๔.๑๗ เท่ากัน สำหรับ Polio จะมีร้อยละ ๖๔.๑๔ เท่านั้น

จากตารางที่ ๘ เมื่อพิจารณาตามสถานที่ที่ไปรับภูมิคุ้มกันแล้ว พบว่าเด็กที่ได้รับภูมิคุ้มกันแต่ละชนิด ส่วนใหญ่ไปรับบริการที่ศูนย์บริการสาธารณสุขของ กทม. (โดยรับภูมิคุ้มกัน D.P.T. มีถึงร้อยละ ๔๒.๓๓, B.C.G. มีร้อยละ ๓๘.๘๗, Small pox มีถึงร้อยละ ๔๘.๐๖ และ Polio มีถึงร้อยละ ๖๑.๗๓) สถานที่ที่ไปรับภูมิคุ้มกันรองลงมาได้แก่ไปรับภูมิคุ้มกันที่โรงพยาบาลของเอกชน (โดยรับภูมิคุ้มกัน D.P.T. มีร้อยละ ๑๘.๒๒, B.C.G. มีร้อยละ ๒๘.๓๐, Small pox มีร้อยละ ๑๘.๔๘ และ Polio มีร้อยละ ๑๖.๐๕)

ตารางที่ ๗ อัตราส่วนร้อยละของเด็กอายุต่ำกว่า ๕ ปี จำแนกตามชนิดของภูมิคุ้มกัน

การรับภูมิคุ้มกัน	ชนิดของภูมิคุ้มกัน			
	D.P.T.	B.C.G.	Small pox	Polio
เคย	69.17(258)	71.07(265)	69.17(258)	65.14(243)
ไม่เคย	30.83(115)	28.93(108)	30.83(115)	34.86(130)
รวม	100.00(373)	100.00(373)	100.00(373)	100.00(373)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๔ อัตราส่วนร้อยละของเด็กอายุต่ำกว่า ๕ ปี จำแนกตามชนิดของภูมิคุ้มกัน และสถานที่ที่ไปรับภูมิคุ้มกัน

สถานที่ที่ไป รับภูมิคุ้มกัน	ชนิดของภูมิคุ้มกัน			
	D.P.T.	B.C.G.	Small pox	Polio
ศูนย์บริการ- สาธารณสุข ของ กทม.	52.33(135)	38.87(103)	48.06(124)	61.73(150)
โรงพยาบาล ของรัฐ	13.95(36)	24.15(64)	14.34(37)	10.29(25)
โรงพยาบาล ของเอกชน	18.22(47)	28.30(75)	18.99(49)	16.05(39)
คลินิกแพทย์	11.63(30)	4.90(13)	12.79(33)	11.11(27)
หน่วยบริการ เคลื่อนที่	2.71(7)	1.89(5)	* ก	* ก
อื่น ๆ	* ค	1.89(5)	4.66(12)	* ก
รวม	100.00(258)	100.00(265)	100.00(258)	100.00(243)

* ก = ตัวอย่างมีน้อยกว่า ๕ ราย

๒. การปฏิบัติตัวของมารดา ก่อนคลอด

จากสตรีตัวอย่างที่มีอายุ ๑๕-๔๔ ปี ที่แต่งงานอยู่กินกับสามี มีเพียงร้อยละ

๒๐.๙๒ ตั้งครรภ์ในรอบปีที่ผ่านมา ก่อนทำการสำรวจ

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติของสตรี ที่มีการตั้งครรภ์ครั้งสุดท้ายในรอบ ๕ ปีที่ผ่านมา นั้น ได้สอบถามถึงการไปตรวจครรภ์ก่อนคลอด สถานที่คลอด และการตรวจหลังคลอด

ข้อมูลในตารางที่ ๔ แสดงให้เห็นว่าสตรีส่วนใหญ่ หรือ ๓ ใน ๔ ไปตรวจครรภ์อย่างสม่ำเสมอ ส่วนผู้ที่ตอบว่าไม่ได้ไปตรวจครรภ์เลยมีจำนวนน้อยมาก เพียงร้อยละ ๘.๐๕

ตารางที่ ๔ จำนวนและร้อยละของสตรีอายุ ๑๕-๔๔ ปี ที่แต่งงานอยู่กินกับสามี ที่ตั้งครรภ์ครั้งสุดท้ายในรอบ ๕ ปีที่ผ่านมา จำแนกตามลักษณะการไปรับบริการตรวจครรภ์ก่อนคลอด

การดูแลก่อนคลอดของการตั้งครรภ์ครั้งสุดท้ายในรอบ ๕ ปี	จำนวน	ร้อยละ
ไปตรวจครรภ์สม่ำเสมอ	176	74.58
ไปตรวจครรภ์ไม่สม่ำเสมอ	36	15.25
ไม่ได้ไปตรวจครรภ์เลย	19	8.05
จำไม่ได้, ไม่ทราบว่าไปตรวจหรือไม่	5	2.12
รวม	236	100.00

๓. การถอดบุตรและการดูแลหลังคลอด

ข้อมูลที่ได้จากการตั้งครรภ์ของสตรีในรอบ ๑ ปี ที่ผ่านมา ก่อนการสำรวจ ชี้ให้เห็นว่าโอกาสของการแท้งและทารกตายคลอด มีสัดส่วนไม่น้อย (ร้อยละ ๒๓.๐๘) ซึ่งน่าจะรับการพิจารณาว่าเกิดจากสาเหตุอะไรบ้าง

สำหรับการตั้งครรภ์ในรอบ ๕ ปี นั้น เป็นการตั้งครรภ์สุดท้าย จำนวน ๒๓๖ ราย ผลของการตั้งครรภ์เป็นการคลอดมีชีวิตร้อยละ ๘๑.๗๘ (๑๙๓ ราย) ซึ่งสามารถจำแนกตามลักษณะของสถานที่ที่คลอด ดังแสดงไว้ในตารางที่ ๑๐ กล่าวคือมากกว่าครึ่งหรือร้อยละ ๕๙.๕๘ คลอดบุตรที่โรงพยาบาลเอกชน โรงพยาบาลของรัฐได้รับความนิยมนรองลงมาคือร้อยละ ๓๕.๒๓ ส่วนสถานผดุงครรภ์ได้รับความนิยมน้อยที่สุด คือร้อยละ ๑.๐๔

การปฏิบัติตัวหลังคลอดของการคลอดครรภ์สุดท้ายในรอบ ๕ ปี ไปตรวจหลังคลอด ร้อยละ ๖๔.๗๗ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่าการไปตรวจครรภ์ก่อนคลอด [ร้อยละ ๘๘.๘๓ (จากตารางที่ ๕)] มากพอควรแสดงว่าประชาชนให้ความสนใจสุขภาพของมารดา ก่อนคลอดมากกว่าหลังคลอด

เมื่อพิจารณาถึงสถานที่ที่ไปรับการตรวจ หลังคลอด จากตารางที่ ๑๑ ปรากฏว่าร้อยละ ๔๐.๕๘ ไปรับบริการที่โรงพยาบาลของเอกชน รองลงมาคือโรงพยาบาลของรัฐ และศูนย์บริการสาธารณสุขของ กทม. คือ ร้อยละ ๒๕.๔๑ และ ๒๒.๔๕ ตามลำดับ

สำหรับสตรีที่ไม่ไปรับการตรวจ หลังคลอดมีร้อยละ ๓๕.๒๓ (จำนวน ๖๘ ราย) ซึ่งแยกตามเหตุผลที่ไม่ไปตรวจ พิจารณาจากตารางที่ ๑๒ ส่วนใหญ่ ร้อยละ ๖๓.๒๓ ให้เหตุผลว่าไม่เห็นความสำคัญ ประมาณ ๑ ใน ๕ อ้างว่าไม่มีเวลาจะไปตรวจ ส่วนเหตุผลทางเศรษฐกิจนั้น ดูเหมือนจะไม่มีควมหมายเลย เพราะมีเพียง ๑ ราย ที่ตอบว่าไม่มีเงิน จากข้อมูลดังกล่าวพอจะชี้ให้เห็นว่าประชาชนยังขาดความรู้ในด้านสุขภาพ โดยเฉพาะสตรีที่ตั้งครรภ์

ตารางที่ ๑๐ จำนวนและร้อยละของสตรีอายุ ๑๕-๔๙ ปี แต่งงานอยู่กับสามี
ที่ตั้งครรภ์แล้วคลอดมีชีวิตในรอบ ๕ ปี จำแนกตามสถานที่ที่คลอด

สถานที่ที่คลอดครรภ์สุดท้าย ในรอบ ๕ ปี	จำนวน	ร้อยละ
โรงพยาบาลของรัฐ	68	35.23
โรงพยาบาลของเอกชน	115	59.69
คลินิกแพทย์	8	4.14
สถานผดุงครรภ์	2	1.04
รวม	193	100.00

ตารางที่ ๑๑ จำนวนและร้อยละของสตรีอายุ ๑๕-๔๙ ปี แต่งงานอยู่กับ
กับสามีที่คลอดครรภ์สุดท้ายในรอบ ๕ ปี จำแนกตามสถานที่ที่
ไปตรวจหลังคลอด

สถานที่ที่ไปตรวจหลังคลอด	จำนวน	ร้อยละ
ศูนย์บริการสาธารณสุขของ กทม.	28	22.95
โรงพยาบาลของรัฐ	31	25.41
โรงพยาบาลของเอกชน	50	40.98
คลินิกแพทย์	13	10.66
รวม	122	100.00

ตารางที่ ๑๒ จำนวนและร้อยละของสตรีที่คลอดครรภ์สุดท้ายในรอบ ๕ ปี จำแนกตามเหตุผลที่ไม่ไปรับการตรวจหลังคลอด

เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เห็นความสำคัญ	43	63.23
ไม่มีเวลาที่จะไปตรวจ	14	20.59
ไม่มีเงินที่จะไปตรวจ	1	1.47
เหตุผลอื่น ๆ	8	11.77
ไม่ได้ให้เหตุผล	2	2.94
รวม	68	100.00

๔. การเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาล

ได้ศึกษาถึงการเจ็บป่วยที่สำคัญตามระบบของโรคต่าง ๆ ในรอบ ๑ ปีที่ผ่านมา พร้อมทั้งการรักษาและสถานที่ที่ไปทำการรักษาเมื่อเจ็บป่วย พบว่า ในรอบ ๑ ปี มีประชากรเจ็บป่วยร้อยละ ๒๙.๒๔

พิจารณาข้อมูลจากตารางที่ ๑๓ การเจ็บป่วยของประชาชนในรอบ ๑ ปี ที่พบมากที่สุด ได้แก่ การเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ มีร้อยละ ๔๗.๐๕ รองลงมา ได้แก่ ระบบทางเดินอาหาร มีร้อยละ ๗.๙๔

สำหรับสถานที่ที่ไปทำการรักษาเมื่อเจ็บป่วย พบว่า ผู้ป่วยที่ไปรักษาที่คลินิกแพทย์และซื้อยาไปรักษาเองที่บ้านมีสัดส่วนพอ ๆ กันคือ ร้อยละ ๓๖.๗๙ และ ๓๔.๕๕ ตามลำดับ ส่วนการรักษาด้วยเวทมนต์ไสยศาสตร์มีเพียงร้อยละ ๐.๐๙ เท่านั้น

ตารางที่ ๑๓ ประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่างไม่จำแนกตามระบบของโรคที่เจ็บป่วย
ในรอบ ๑ ปี และสถานที่ที่ไปทำการรักษา

โรคที่ป่วย	สถานที่ไปทำการรักษา						ร้อยละ	จำนวน
	ศูนย์บริการ สาธารณสุข ของ กทม.	โรงพยาบาล บาล ของรัฐ	โรงพยาบาล บาล เอกชน	คลินิก แพทย์	ซื้อยารักษา เองที่ บ้าน	เวทมนต์ ไสย- ศาสตร์		
ระบบทางเดิน หายใจ	92	30	27	210	252	0	57.05	611
ระบบทางเดิน อาหาร	* ก	14	* ก	38	26	0	7.94	85
โรคฟัน	15	8	0	35	11	0	6.44	69
ระบบการไหล เวียนโลหิต	* ก	9	* ก	38	6	0	5.42	58
โรคติดเชื้อ	16	* ก	* ก	13	19	* ก	5.42	58
ระบบประสาท	* ก	12	5	24	13	0	5.32	57
ข้อ-กล้ามเนื้อ กระดูก	0	* ก	* ก	9	18	0	3.08	33
อุบัติเหตุ	* ก	12	* ก	5	5	0	2.33	25
ไทรอยด์,ขาด สารอาหาร เบาหวาน	* ก	* ก	* ก	8	* ก	0	1.87	20
ระบบผิวหนัง	7	* ก	0	8	* ก	0	1.68	18
ทางเดินปัสสาวะ, อวัยวะสืบพันธุ์	0	6	0	* ก	* ก	0	1.03	11
มะเร็งและเนื้องอก	0	* ก	0	0	0	0	0.18	2
โรคตา	0	0	0	0	* ก	0	0.19	2
อื่น ๆ	* ก	* ก	* ก	* ก	12	0	2.05	22
รวม	จำนวน 140	110	56	394	370	1	100.00	1071
	ร้อยละ 13.07	10.07	5.23	36.79	34.55	0.09	100.00	

* ก = ตัวอย่างมีน้อยกว่า ๕ ราย

๕. การปฏิบัติในการวางแผนครอบครัว

ได้ทำการศึกษาจากสตรีที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ที่แต่งงานและอยู่กินกับสามี ซึ่งมีทั้งหมด ๕๒๔ คน พบว่าเป็นสตรีที่มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๔๙ ปี จำนวน ๔๓๕ คน ในจำนวนนี้มีผู้ใช้การวางแผนครอบครัววิธีต่าง ๆ รวมร้อยละ ๔๖.๖๗

จากตารางที่ ๑๔ พบว่าสตรีที่มีอายุ ๑๕ - ๔๙ ปี ที่แต่งงานและอยู่กินกับสามี นิยมวางแผนครอบครัวโดยการทำหมันถึงร้อยละ ๔๓.๕๕ รองลงมาใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ร้อยละ ๒๘.๐๘ วิธีที่ใช้น้อยที่สุดคือ วิธีธรรมชาติมีเพียงร้อยละ ๑.๔๘

สำหรับสถานที่ที่รับบริการ ปรากฏว่าประมาณ ๑ ใน ๓ หรือร้อยละ ๓๒.๕๑ ไปรับบริการที่โรงพยาบาลของรัฐ รองลงมาที่โรงพยาบาลของเอกชนมีร้อยละ ๓๐.๖๙ ส่วนสถานที่ที่รับบริการน้อยที่สุด คือ สถานผดุงครรภ์มีเพียงร้อยละ ๐.๔๙ เท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๔ จำนวนและร้อยละของสตรีอายุ ๑๕ - ๔๕ ปี ที่แต่งงานและอยู่กินกับสามี จำแนกตามสถานที่ที่รับบริการ และวิธีในการวางแผนครอบครัว

สถานที่ที่รับบริการการวางแผนครอบครัว	วิธีในการวางแผนครอบครัว						ร้อยละ	จำนวน	
	ยาเม็ดคุมกำเนิด	ห่วงอนามัย	ทำหมัน	นับระยะปลอดภัย	วิธีธรรมชาติ	ใช้หลายวิธี			
ศูนย์บริการสาธารณสุขของกทม.	20	16	0	0	0	0	17.74	36	
โรงพยาบาลของรัฐ	5	15	45	0	*	0	32.51	66	
โรงพยาบาลของเอกชน	*	*	35	0	0	0	20.69	42	
คลินิกแพทย์	7	*	*	0	*	0	5.91	12	
ร้านขายยา	19	*	0	0	0	0	9.85	20	
สถานผดุงครรภ์	0	*	0	0	0	0	0.49	1	
อื่น ๆ	*	*	6	*	*	12	12.81	26	
รวม	จำนวน	57	39	88	4	3	12	100.00	203
	ร้อยละ	28.08	19.21	43.35	1.97	1.48	5.91	-	100.00

* ก = ตัวอย่างมีน้อยกว่า ๕ ราย